

INSTITUCIÓ PÚBLICA PEDAGÒGICO-NATURALISTA ANNEXA AL PARC ZOO LòGIC DE BARCELONA

Antoni Jonch i Cuspinera *

Rebut: gener 1984

RÉSUMÉ

Institution Publique Pédagogique-Naturaliste annexe au Parc Zoologique de Barcelone

Le project d'un Centre de Biologie, profitant l'ancien joli bâtiment du Marché Central del Peix (Marché au Poisson), est exposé d'une manière très détaillée. La finalité en serait celle de laboratoire de pratiques biologiques et éthologiques, dans ses plus divers aspects: bibliothèque, expositions itinérantes, taxidermie, osthéologie, exhibitions d'animaux unicellulaires, de tissus vivants, etc., donc d'intérêt principalement pour les centres universitaires et d'enseignement général. Il est conçu avec un ample critère pédagogique, similaire a ceux de centres qu'on trouve dans d'autres pays européens.

PRECEDENTS I FONAMENTACIÓ DEL PROJECTE

En prendre consistència el moviment d'Extensió i Modernització del Parc Zoològic de Barcelona, amb la creació de l'òrgan de gestió anomenat «Servici Municipal del Parque Zoológico» (1959), un dels primers problemes que varen escatir-se fou el del seu eixamplament, tenint cura de no malparar la pròpia fisonomia del parc de la Ciutadella en general i la de diversos edificis representatius que hi havia anat posant la història de la ciutat, com poden ser els corresponents a les restes de l'antiga ciutadella i els vinculats a l'Exposició Universal de l'any 1888.

Tothom era conscient que el nou parc zoològic no podria, en consideració d'aquests respectes, tenir un gran desplega-

ment; malgrat tot, va considerar-se que una superfície d'unes 14 hectàrees, que és la que avui ha assolit, podia estimar-se tolerable i suficient per a desenrotllar la seva tasca educacional i d'esbargiment. El dubte seriós va plantejar-se en voler concretar on quedarien ubicats els serveis interns d'infraestructura i les dependències singularitzades, com podien ser: intendència, cuines, infermeria i quarantena, garatge, tallers de conservació, etc., així com els departaments per al personal.

Aquesta problemàtica era, en veritat, un problema preocupant puix el visitant acostuma a judicar el parc zoològic per allò que veu, però és difícil d'imaginar-se que, darrera les instal·lacions, hi ha un cortinatge que no li deixa capir una insospitada complicació de dependències i d'organització en què es recolza l'estabilitat fun-

* Parc Zoològic de Barcelona. Parc de la Ciutadella. 08003 Barcelona.

cional del zoològic, i de la racionalitat de les quals depèn una bona part del seu èxit o fracàs.

Tenint en compte que la plataforma del nostre zoològic està encerclada pels impediments abans esmentats i, per altra banda, el limiten les vies públiques, el Consell d'Administració va demanar, i li fou concedit, un decret de l'Alcaldia que, per la seva importància transcrivim:: «La Alcaldía ha dispuesto: Disponer que los edificios situados en la zona periférica del Parque Zoológico que discurre por el Paseo de Circunvalación, ocupados por el Consorcio de la Zona Franca, el parque de Intendencia, el grupo escolar "Virgen del Pilar" y las Caballerizas de la Policía Municipal, se destinen a futuras ampliaciones del Parque Zoológico, una vez libres de sus actuales cometidos, y SOMETER a informe del Servicio Municipal de Parques y Jardines los expedientes que se incoen en lo sucesivo para introducir modificaciones en los referidos edificios, a fin de garantizar la integridad de aquellas ampliaciones.

»Lo que comunico a Vd. conforme a lo dispuesto en el art. 309.2 del Reglamento de Organización, funcionamiento y régimen jurídico de las Corporaciones Locales. En Barcelona a 2 de abril de 1974. Firmado: El Secretario General.»

Amb aquesta oportunitat era evident que si bé les exigències del Zoològic no quedaven resoltes immediatament, almenys albiràvem la possibilitat, a més curt o llarg termini, de poder portar a cap la tan necessària infraestructura que hem esmentat i que assegurava a la institució un funcionament eficient i digne.

Han passat, però, gairebé nou anys i encara no s'ha produït cap traducció de les ressenyades en el decret (fet amb tan bon encert i després de grans esforços per aconseguir-lo); ara deu fer uns quatre anys, va ésser lliurat a l'ajuntament l'edifici que ocupava el «Consorcio de la Zona Franca», per trasllat, i que ens pertocava. Es va fer una petició oficial per poder-lo utilitzar i, de paraula, se'ns va contestar que «d'una manera circumstancial» havia d'ésser utilitzat per la Junta del Cens Electoral; més tard va aparèixer el rètol de «Museo de Aeronáutica» i després, d'altres, successivament, fins a la total incapacitació pel que fa al Parc Zoològic, que semblava que, legalment, era el que hi te-

nia un dret preferent d'utilització, d'acord amb el decret esmentat.

L'interès primordial d'aquest edifici era la instal·lació del nucli cultural del Parc Zoològic, al nostre judici, d'una importància primeríssima, puix que el modern concepte dels nuclis zoològics és l'educació, la investigació a tots nivells, el proteccionisme d'espècies i, complementàriament, l'esplai. Entenem que aquesta manera de plantejar el problema pot sorprendre molta gent, ja que fins fa poc temps, no era aquesta la manera de pensar en el nostre país, encara que ho fos en la gairebé totalitat dels emporis centreuropeus i a moltes altres latituds. Per a una bona part de la gent, el Zoo —«el Parc»— era un lloc per a portar-hi els nens a veure l'elefant; els «grans» gairebé podem dir que no hi tenien cabuda sinó amb la comesa d'acompanyants dels primers. Avui dia els nous conceptes van imposant-se i, el Parc Zoològic és catalogat com una escola i un centre al servei de les institucions docents, des de l'escola primària a les universitats i escoles superiors, de les quals ha d'ésser el seu autèntic i excepcional laboratori.

Pensant d'aquesta manera havíem aconseguit instaurar en la llavors província africana anomenada Guinea Espanyola, l'important «Centro de Adaptación y Experimentación Animal de Ikunde», gairebé un miracle, que va ésser obert l'any 1959 i clos el 1969; el qual, va donar òptims fruits durant els onze anys de la seva existència i va quedar malparat quan s'esdevingué la independència d'aquella colònia. Entre les seves realitzacions cal esmentar estudis importants com poden ser: recerques sobre la biologia dels gorilles i ximpanzés; biologia de la gran granota goliat; adaptació a la captivitat del pangolí gegant, etc., així com l'estudi i aprovació de dos parcs naturals que, avui dia, serien una testificació universal de la tasca cultural del nostre Parc Zoològic barceloní i del país en general. Però, heus ací que per tal de no perdre l'important treball realitzat, vàrem intentar salvar-lo proposant al Consell d'Administració del Servei Municipal de Pares i Jardins de donar continuïtat a aquelles tasques i, amb les variants que calguessin, traslladar-les al mateix recinte del Parc Zoològic sota el nom de Centro de Biología Animal Aplicada y Primatología. La base legal justificativa d'aquesta —podríem dir-ne— segona fase d'aquella institució va quedar redactada i aprovada

en el Consell d'Administració del 23 de febrer de 1971 sota els termes següents:

«El "Centro de Biología Animal y Primatología" tiene sus antecedentes legales en el "Centro de Adaptación y Experimentación Zoológica de Ikunde", creado por el Parque Zoológico de Barcelona en la entonces Guinea Española, en 1959 y cancelado en 1969, a consecuencia de los sucesos acaecidos en los territorios a causa de su independencia.

»Con motivo de estos acontecimientos, el Consejo de Administración del Servicio Municipal de Parques y Jardines de Barcelona, en sesión del 23 de febrero de 1971 acordó: "Cancelar en la República de Guinea Ecuatorial el Centro de Adaptación y Experimentación Zoológica de Ikunde y bajo la denominación de 'Centro de Biología Animal Aplicada y Primatología', trasladarlo al Zoo de Barcelona en base a que funcione con la estructura y colaboraciones previstas en los documentos que se unen al acta".»

A la vegada, foren confeccionades unes normes de funcionament, acompanyades d'un organigrama estructural i tot això va ésser sotmès a la consideració de l'Excm. Ajuntament de Barcelona.

Aquesta proposta va merèixer el vist-i-plau de la Corporació Municipal, testificat pel següent comunicat:

«La Comisión Municipal ejecutiva acordó: "Quedar ENTERADA del acuerdo del Consejo de Administración del Servicio Municipal de Parques y Jardines, que aprueba la Norma de funcionamiento del Centro de Biología Animal Aplicada y Primatología". Lo que comunico a Vd. conforme a lo dispuesto en el art. 309.2 del reglamento de Organización, funcionamiento y régimen jurídico de las Corporaciones Locales. En Barcelona a 10 de marzo de 1975.»

Finalment, el mateix Servicio Municipal de Parques y Jardines de Barcelona posava en consideració els acords municipals i concedia operativitat pràctica al centre proposat mitjançant la resolució següent:

«El Consejo de Administración del Servicio Municipal de Parques y Jardines de Barcelona, en sesión de 20 de febrero de 1975, acordó:

»"QUEDAR ENTERADO de la conformidad dada por la Comisión Municipal ejecutiva de 22 de enero de 1975, a las Normas de Funcionamiento del Centro de Bio-

logía Animal Aplicada y Primatología". Barcelona a 14 de marzo de 1975.»

Amb tot aquest laboratori procés, ple d'afanys, s'obrien noves possibilitats, que si bé no tindrien exactament les condicions de les quals havíem gaudit en aquells extraordinaris territoris africans, podrien, ben orientades, convertir-se en quelcom d'extrema utilitat, estimulant la tasca cultural del nostre Parc Zoolgic, objectiu primordial d'aquests emporis, moltes vegades ben difícil d'aconseguir puix que està mancat d'espectacularitat i, per tant, no acostuma a ésser gaire fàcil de merèixer el suport oficial amb totes les despeses i complexa organització que comporta.

Com ja ha estat esmentat, malgrat l'esperit de donar continuïtat a la lloable tasca dels ininterromputs i fructífers treballs portats a cap en el centre africà, és fàcil de comprendre que el seu desenvolupament dins el context del nostre Parc Zoolgic hauria d'ésser diferent, tant per la mecànica del treball com pel que pertany a la seva estructura i finalitats.

Per fer més efectiu aquest acoblament vàrem instaurar l'anomenat Centre d'Educació amb la intencionalitat d'aglutinar totes les activitats culturals del zoolgic, tant les ja existents com les que s'hi afegirien amb l'annexió —bastant simbòlica— de les del centre africà d'Ikunde. Amb aquesta finalitat, i d'acord amb l'organigrama pertinent, va nomenar-se un equip de promoció i treball.

La manca ostensible de locals, material didàctic i d'estudi, subvencions econòmiques, etc. van aconsellar que, com a fita immediata es donés viabilitat funcional a una de les seves seccions: l'Escola Teòrico-Pràctica del Zoo, puix que a banda de funcionar, des de feia ja molt temps, d'una manera informal, era molt necessària per al profit de les escoles i, ensems, reportava uns dispendis que, en una bona part, podien ésser compensats pels grups que fessin servir els seus serveis, concretats, essencialment, en les «visites comentades», dirigides per monitors especialitzats d'acord amb el nivell cultural del grup escolar col·lectiu que les hagués sol·licitades. Junt amb aquestes tasques es portarien a terme cursets monogràfics o d'especialització, dirigits al perfeccionament del propi personal del Zoolgic o als estudiants i públic en general que volgués beneficiar-se'n. Totes aquestes activitats, com ja s'ha indicat, tenen un preu que, tot i

ésser mòdic (i moltes vegades són gratuïtes) ajuda en una bona part a una neutralització de les despeses, fet que, en aquests moments, és quelcom que cal tenir molt en compte.

Totes aquestes activitats culturals —amb exclusió de la biblioteca que cal desenvolupar degudament, tant a benefici del mateix equip tècnic del Parc Zoològic, com dels becaris, estudiants i públic que hi practiquen la consulta— són concentrades en uns edificis que havien estat habitacles aprofitats fins al màxim, tant en superfície com en distribució, però que, de cap manera, no poden considerar-se com a definitius, tant per la manca d'espai com per les estructures que s'hi han hagut d'adaptar. La menció que fa el decret de l'Alcaldia esmentat preveu l'annexió del magatzem d'intendència, adjunt a l'edifici on tenim la nostra escola; però, malgrat el reiterat anunci del seu trasllat i la seva incorporació al Centre de Biologia del Parc Zoològic, la resolució encara no ha estat traduïda i ningú no sap quan es farà efectiva.

Malgrat aquesta manca notòria de mitjans, el Parc Zoològic ha anat atenent, en tot el que li ha estat possible, les constants peticions que se li han formulat, tant per les universitats com pels centres docents de tots els nivells i demarcacions, i també per un gran nombre de becaris. Les visites comentades i els cursets monogràfics esmentats no han estat interromputs sinó que, contràriament, han rebut un increment notable. Així mateix, sense disposar d'un reglament aprovat i exhaustiu, el Zoològic ha acollit un nombre considerable de becaris o, millor dit, de persones que han demanat de poder fer pràctiques en alguna de les seccions del Parc Zoològic, bé sigui per perfeccionar els seus coneixements teòrics o, tan sols —i ho creiem molt important— per escatir quina ha d'ésser l'orientació que millor poden escollir dintre les diferents llicenciatures interrelacionades en la problemàtica animal: biologia, veterinària, psicologia animal, etc. Cada un d'aquests becaris queda adscrit a un conservador determinat i durant el temps que s'estima necessari, poden practicar rotacions amb la finalitat que puguin tenir una constància de visió global de tota la complexitat que annexiona un parc zoològic. Així mateix, els és d'un gran ajut a tots aquells que desitgen portar a cap te-

sines o, àdhuc, tesis doctorals de les quals tenim, amb goig, força testimonis.

EL CENTRE CULTURAL ZOOLOGIC DEL FUTUR

Tot el que d'una manera sintètica i sense profunditat hem exposat, ens sembla que és suficient per a treure unes conseqüències: *a)* el nostre Parc Zoològic barceloní és mancat de la necessària infraestructura per a poder realitzar-se, amb la plenitud desitjada, dins les fites amb què va ésser concebut; *b)* la seva tasca cultural, l'entenem com la primordial activitat que ha de desenrotllar i, per tant, li són del tot indispensables dues exigències: una programació més extensa i un espai adient i, també, més extens.

En allò que pertoca a l'apartat *a)*, quedaria gairebé resolt amb l'annexió de l'edifici que continua ocupant la Guàrdia Urbana Muntada. El seu trasllat, anunciat reiteradíssimes vegades i que, ensems, figura en el decret de l'Alcaldia ja citat, resoldria el doble problema del Zoo i el de la mateixa Guàrdia Urbana, puix està demostrat que l'edifici que ocupen no és pas l'adequat.

Respecte a l'enunciat *b)*, com veiem té dos vessants: l'espai i l'organització. El primer pot tenir un millorament notable amb l'acord de la Corporació Municipal que, atenent les propostes formulades, l'edifici que ocupa actualment el Mercat Central del Peix, situat al carrer de Wellington i enfront d'una de les entrades al zoològic, fos destinat a aquesta finalitat donat que ja és una realitat el trasllat d'aquest empori al seu lloc definitiu de destí situat a la Zona Franca. No hi ha dubte que deuen ésser moltes les esperances, els projectes i les consideracions que, tant particularment com, potsar d'una manera oficial, han estat fets; nosaltres en sabem quelcom, però seria bo de pensar molt bé, una vegada exposada la nostra proposta, la conveniència d'ésser tinguda en compte, donades les excepcionals circumstàncies.

Pel que fa a l'organització, i a banda de l'estudi profund que mereix, nosaltres presentarem, tot seguit, el que hem concebut, sempre amb el benentès que no sols pot ser modificat i perfeccionat, sinó que cal que ho sigui; la intencionalitat no és sentir unes premisses definitives, sinó donar lloc, amb l'exposició d'uns conceptes,

a l'estímul del pensament respecte a la problemàtica que presentem i, per altra part, contribuir a donar una aplicació prioritària —segons la nostra manera d'entendre— a un edifici que per la seva ubicació, dimensions, estructura i característiques en general, podria resoldre les mancances que, respecte a l'evolució, evidencia el nostre Parc Zoològic. Això el convertiria a la vegada, en un centre social-educatiu de primer ordre, del qual avui la ciutat no disposa i que, n'estem convençuts, resoldria molts problemes ciutadans dins el camp de la cultura, general i especialitzada, així com constituiria una contribució decidida a un sector extens de la societat, provocant estímuls i descobrint realitats biològiques que, i així ho entenem, tothom hauria de saber.

Una de les intencionalitats importants —sempre pensant que ens cenyiríem dins el cercle de la problemàtica naturalística— ha estat conèixer, en la mesura que ens ha estat possible, aquelles institucions —gairbé totes estrangeres— que, abans que nosaltres, ja han exercit algunes exterioritzacions de la tipologia que voldríem aplicar. Són: el Museu de Ciències Naturals de Londres, el de Nova York, els plànols del que volien construir a Santo Domingo de la República Dominicana, dedicat a la Natura en general, el Centre Pompidou de París, diferents parcs zoològics amb criteris pedagògics ben patents, etc., així com recintes culturals significats com el de Moscou, anomenat «Els grans progressos de l'URSS», etc., on, a la vegada que presentacions de tipus didàctic, hom pretén de donar una visió de les 14 repúbliques soviètiques tan diferents i específiques. D'aquesta manera, aprenent d'ací i d'allà, hem anat configurant el nostre programa que no vol ésser altra cosa que un perfeccionament i una extensió del nostre Parc Zoològic existent, però, a la vegada, configurant-se com una dependència autònoma, interrelacionada, o bé totalment lligada amb la Institució zoològica existent. Per aquest motiu hem estimat convenient posar-hi una nomenclatura que, ja d'entrada, significués quelcom amb entitat pròpia, però acompanyat de l'«Annex al Parc Zoològic de Barcelona», perquè, d'alguna manera, hi quedi vinculat.

Tenint en compte la importància que ens planteja la conservació del medi ambient, donada l'activitat industrial derivada del progrés tecnològic, creiem adient

aprofundir, cada vegada més, dintre tots els camps de la societat, amb la intencionalitat que és conèixer l'home i el seu entorn, les mesures que cal prendre per garantir la seva subsistència, el que és ús i el que deriva en abús, i totes les seves conseqüències d'una programació equivocada, ja sigui en la seva especificitat, quantia o, en definitiva, programació. Per arribar a aquestes fites és imprescindible un coneixement extens de la problemàtica biològica que embolcalla l'home i deixar ben clar que nosaltres no som res més, segons paraules de Sagan, que «pols d'estrelles», guspires d'un cosmos immens, que per una deferència natural o divina, se'ns ha permès de «viure» en aquest petit reducte anomenat «Terra».

És necessari que l'home sàpiga d'on ve i on va, i en expressar-nos així volem referir-nos solament a l'aspecte biològic. Les evidències de l'evolució, exposades segons criteris diferents però amb concordàncies manifestes, ens certifiquen la proximitat de l'home amb els troncs animals, i si bé hem d'acceptar innegables graus de quantificacions, també queden testificats per la metodologia científica i les identificacions existents de les quals no ens podem allunyar, ens agradi o no. La física i la química s'entrellacen per configurar un nou sentit de la biologia, el pensament filosòfic pren volada sostingut per la ciència, fins a deixar-nos entreveure l'infinit, i veure com el petit es pot confondre amb el gran, ja que tot és un problema de relativitats.

A banda d'aquestes contemplacions de tipus genèric i les moltes que dins el seu entorn, més o menys concordant, podrien fer-se (protecció de la Natura; expansió tecnològica; regulació de la superpoblació; aparició de l'home, de l'animal domèstic; procés cultural de la humanitat; concepcions filosòfiques del pensament humà; l'era tecnològica en general i el de les computadores —cervells electrònics— en particular, etc.), tantes i tan variades percepcions, aspectes i conseqüències ens porten a un coneixement constant «d'estar al dia», d'assolir tots els canals d'informació, que configuren aquesta problemàtica anomenada «vida», mot tan familiar com desconegut. Al nostre entendre la finalitat d'aquest centre ha d'ésser de progressar, per mitjans diferents, dins d'aquest «secret». La joventut està desitjosa de viure la inquietud, puix la seva energia potencial així li ho recomana; moltes desviacions serien

corregides, i és possible que d'altres no s'haurien produït, si haguessin trobat horitzons oberts i camins per assolir-los.

D'altra banda, la ignorància és l'esclavatge més brutal dels pobles, els nega l'autèntica llibertat, i els deixa les mans lliures per practicar el greuge, puix que en els seus raonaments no hi ha hagut lloc on donar cabuda al concepte de la racionalitat.

Sols la informació ens donarà la vacuna; i l'estructura d'aquest centre que proposem, entenem que pot ésser una bona efectivitat novadora, complementària de moltes altres que, sortosament, van apareixent, fixes o temporals, dins les nostres ciutats, cada dia més incorporades al sentit europeïsta, sinònim d'inquietud cultural com a testimoni hereditari del llegat que ens feren els grecs.

UBICACIÓ I DESCRIPCIÓ GENERAL DEL PROJECTE

Les consideracions que hem anat fent al llarg d'aquesta memòria han volgut ésser l'expressió de la intencionalitat del projecte que pretenem descriure. Malgrat la bona voluntat existent, estem ben segurs que la imatge d'aquest complex ha d'haver quedat confosa i poc perfilada, puix la poca profunditat i reflexió han de malparar, en moltes ocasions, la claredat dels conceptes descriptius. És per això que creiem necessari, per a una millor clarividència, referir-nos a uns plànols, que inserim (figs. 1 i 2), i així obtenir la puntualització de les ubicacions, la distribució de dependències i les seves finalitats concretes i, fins i tot, malgrat ésser tan sols un estudi conceptual, ens serà útil per a judicar les superfícies gestades.

El lloc escollit és el Mercat Central del Peix, solar triangular enquadrat entre els carrers de Wellington i Villena i els terrenys pertanyents a l'estació terminal de la RENFE.

Aquesta edificació fou iniciada l'any 1945, segons el projecte de l'arquitecte-adjunt encarregat de mercats Joaquim Viladevall Marfà. Després d'algunes interrupcions de les obres, degudes a motivacions econòmiques, va acabar-se l'edifici, que va ésser inaugurat el 18 de juliol de l'any 1957. Uns anys més tard, i per manca de lloc, va ampliar-se l'edificació, i va ser del tot necessari a l'hora de judicar, discriminar de

manera ben separada o independent, la planta noble o nau central, dels afegits forçats, o sigui la integrant de l'edifici pròpiament dit, d'unes edificacions intranscendents, arquitectònicament considerades —encara que de molta utilitat funcional— per ubicar-hi les cambres frigorífiques. Aquest fet, junt amb la geometria forçada de què es disposa, contribueix a desdibuixar el conjunt existent que hem esmentat. L'empresa constructora fou TERMAC, S. A. i l'arquitecte que va dirigir l'obra fou Lluís Bassegoda i Nonell.

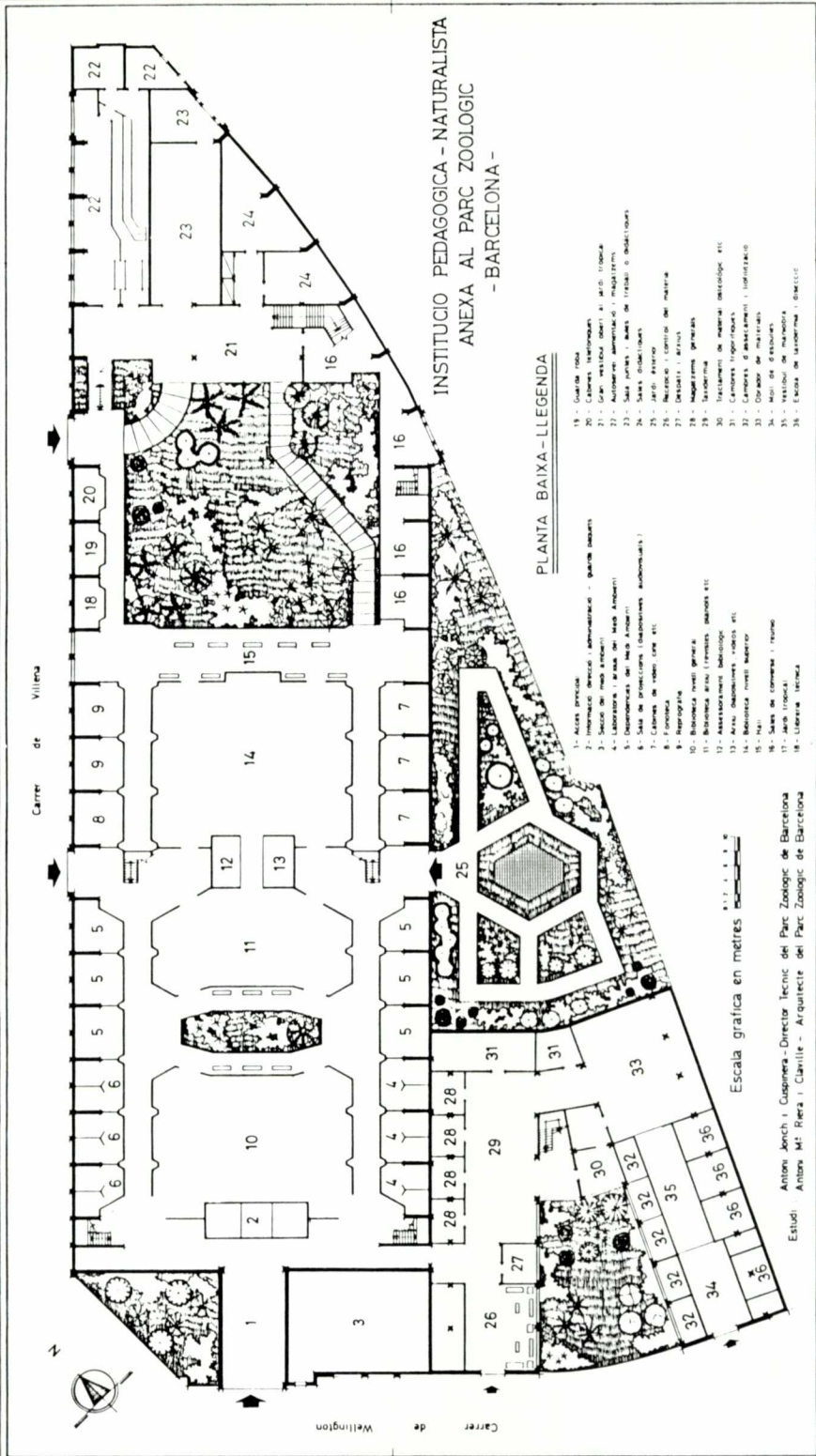
La superfície total de què hom disposaria, i que correspon íntegrament a la que utilitzava de fet el Mercat Central del Peix, és d'uns 9.360 m², dels quals 5.586 m² corresponen a la part regular de la nau central, i els altres 3.774 m² integren la part posterior i els edificis laterals destinats a la conservació frigorífica del peix. Si en aquesta ja estimable extensió, hi afegim la que se'n deriva de la construcció projectada d'una planta pis, podríem afegir-hi uns altres 5.825 m², i disposaríem d'un total útil, de treball, serveis i zones enjardinades, d'uns 15.185 m², quantia ben estimable per a aconseguir l'efectivitat del que pretenem.

Distribució de la planta baixa (fig. 1). L'entrada principal queda oberta al carrer de Wellington, enfront del recinte del Parc Zoològic, si bé hi ha una segona opció amb una porta que dona al carrer Villena. Si entrem per la primera trobarem un passadís (153 m²) (1) que queda davant d'un departament (2) propi per a la informació, direcció, administració i control de tot el conjunt del complex, amb funcions complementàries com, per exemple, la custòdia de paquets, etc.

A l'esquerra es delimita amb un triangle de jardineria (280 m²) que a la vegada fa més agradable l'entrada des del carrer de Wellington.

L'esmentat passadís té a la dreta una dependència (280 m²; 3) concebuda com a nucli central de la secció del medi ambient, d'una notable concordància amb la finalitat del conjunt i palesa importància. Al llarg de la nau central, trobarem una biblioteca de nivell general (10) amb un contingut bibliogràfic de nivell mitjà i temàtica biològica (540 m²); més endavant, i separada d'aquesta dependència mitjançant un vestibul enjardinat, hi ha una altra biblioteca-arxiu (364 m²) (11) concebuda

Antoni Juncà i Caspà - Director Tècnic del Parc Zoològic de Barcelona
 Antoni M.ª Riera i Claville - Arquitecte del Parc Zoològic de Barcelona

Estudi:

FIG. 1.

per a la consulta de revistes, plànols, etc. A continuació de les esmentades biblioteques s'establirà una tercera biblioteca amb un contingut de nivell superior (14; 644 m²). Entre aquests dos últims recintes bibliotecaris (11 i 14) hi haurà una oficina d'assessorament bibliogràfic (12) que a davant tindrà l'arxiu de diapositives, vídeos, pel·lícules, cintes gravades per a la fonoteca, materials per reprografia, etc. (13).

La utilització de tot aquest material gràfic esmentat es durà a terme cercant el millor aprofitament i seguretat de conservació en unes cabines especialment condicionades (6, projecció de diapositives, àudio-visuals, etc.; 7, vídeo, cinema, televisió, etc.; 8, fonoteca; 9, reprografia; etc.), totes elles situades al llarg i a l'esquerra de les biblioteques i sales de lectura esmentades.

A la dreta de l'entrada principal pel carrer Wellington queda situada l'oficina central de la secció del medi ambient (3) complementada per uns laboratoris i arxius (4) i altres dependències (5) per completar les tasques adients en aquest important servei, totes elles situades al llarg i a la dreta de les referides biblioteques. La superfície d'aquests estatges pot valorar-se en uns 42 m² cada un.

Una llibreria tècnica (18), per a la venda de revistes especialitzades, científiques i de divulgació, així com material d'escriptori, són complements al servei dels usuaris.

Tot aquest conjunt, que compon la secció d'informació científica del complex, i que té diverses semblances amb el «Centre Georges Pompidou» de París, queda limitat per un ampli jardí interior, o estufa calenta (17) (1.900 m²) que permet una ostensible vegetació, fins i tot de palmeres i arbres, donat que arriba, lliurement, fins al sostre alt de l'edifici. Aquest jardí és rodejat de passadissos i serveis: un vestíbul (15); cabines per a guarda-roba (19); telèfon i serveis (20; 3 unitats de 44 m²); i a la dreta queden situades cinc sales per a conversa i reunions (16; 134 m²), pensades per intercanviar impressions, discussió de temàtiques, etc.

A l'extrem d'aquests mòduls i en el vèrtex del triangle que, més o menys, compon aquesta planta, s'hi han ubicat: sales de juntes i aules de treball o didàctiques (23; 220 m²); (24, de 80 m² i 126 m², respectivament), que donen a un ampli vestíbul (21). Al costat dret hi ha situat un autoser-

vei d'alimentació per als visitants (22) amb refectori i magatzems (418 m²).

A la dreta de la porta principal situada al carrer de Wellington, on eren situades les cambres frigorífiques i els dipòsits del Mercat Central del Peix, hi hem disposat una successió de departaments essencialment destinats a l'emmagatzemament de despulles d'animals (28), amb les corresponents cambres de congelació i conservació (31) i el degut control d'entrades i sortides (26), arxius i distribució del material (27) a les diferents dependències que han d'utilitzar-lo (270 m² en conjunt). Al costat, hi installem un altre conjunt de cambres i obradors amb finalitats taxidèrmiques (29); obtenció i tractament de peces osteològiques (30) ambdues com a escola i per nodrir la col·lecció didàctica del mateix centre, situada justament al pis superior d'aquest edifici, o bé per seleccionar aquelles viscères o parts de l'animal utilitzables per a la pràctica de la dissecció, asseccament i liofilització (32); moll de despulles, obradors de material (33); vestíbul de maniobra (35); escola de taxidèrmia, dissecció i naturalització (36). Totes aquestes activitats, per llurs especials característiques, poden tenir una bona ventilació, ja que donen a una zona enjardinada situada al bell mig dels dos conjunts referits que, tot actuant de cel obert o xemeneia, i amb els deguts sistemes de depuració ambiental, asseguraran la manca de pol·lució atmosfèrica (384 m²). A cada costat d'aquest jardí —innaccessible per al públic— hi ha obertes dues portes d'accés als departaments de treball descrits.

Tota la distribució que hem ressenyat queda completada amb un ample espai ordenat com a jardí i que és concebut com a zona de descans (25; 1.360 m²). Té la forma triangular que la superfície de la plataforma utilitzable li permet i, al nostre entendre, a més de donar fluïdesa a tot el conjunt, ha d'ésser molt agradable per poder atendre al descans dels estudiosos que ho necessitin.

Distribució de la planta pis (fig. 2). La gran alçada del sostre de la nau central permet i, segons el nostre entendre, recomana d'establir un compartiment a tot el llarg de la descrita planta noble —la part posterior inclosa— amb la finalitat de disposar d'una superfície doble, sense, però, malparar l'estructura arquitectònica de l'edificació. Amb aquesta intencionalitat l'ar-

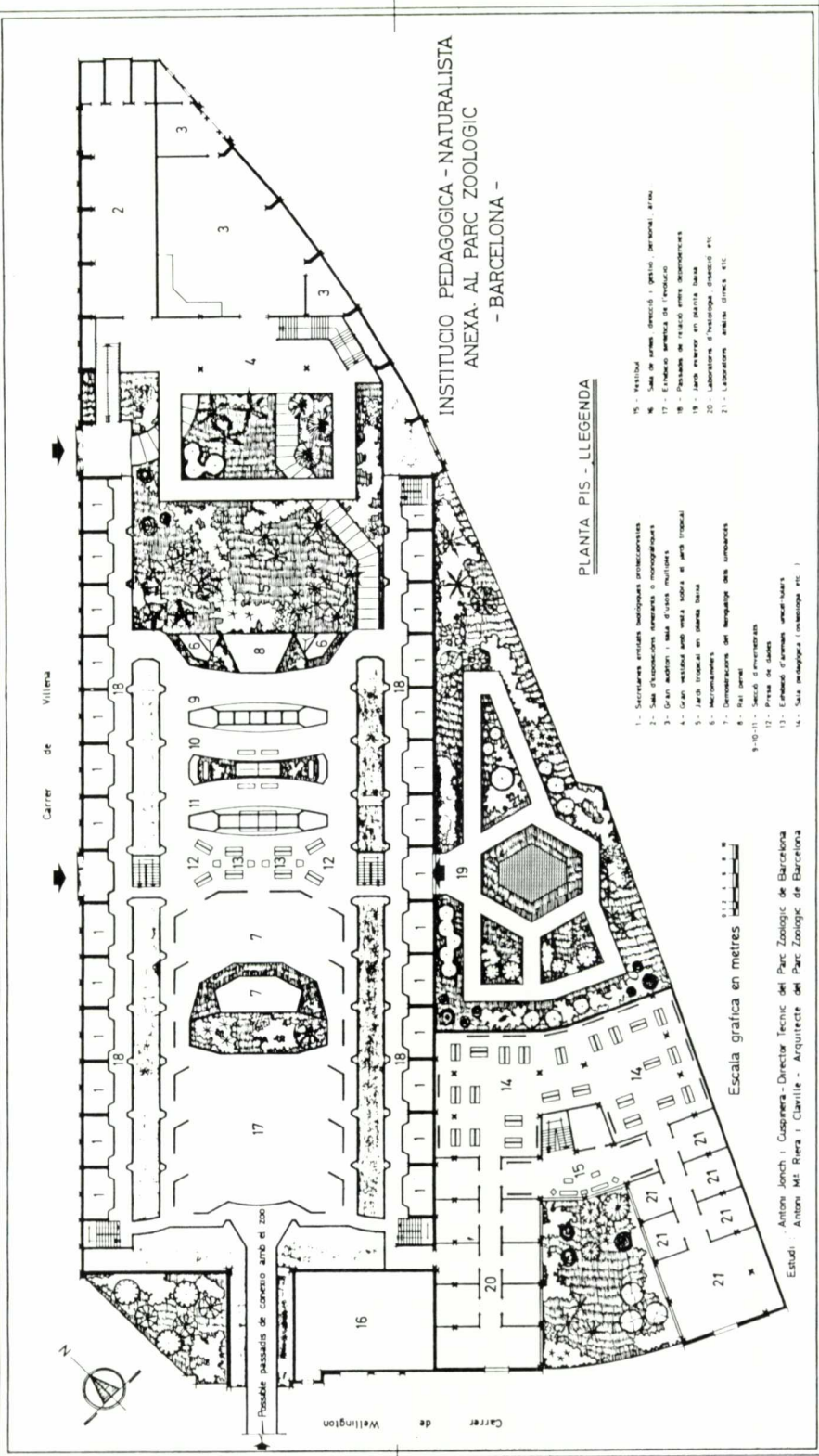

FIG. 2.

quitecte dissenyador del projecte Dr. Riera, ha formalitzat una estructura de «pis flotant» que allunyat dels pilars que sostenen les voltes del sostre, les deixen lliures i poden lluir tota la seva esveltesa. Aquest efecte ens sembla que es fa agradablement patent tant si s'observa des de la planta baixa com des del pis, puix que la separació mínima que s'ha estimat és de quatre metres, engrandida, en molts llocs, amb quantitats superiors. És evident que aquesta concepció resta un notable percentatge de superfície utilitzable, però, estèticament la considerem com una imposició indiscutible.

A la planta pis, s'hi accedeix mitjançant escales distribuïdes a tot el llarg de la planta. Així mateix hi ha prevista una passarella que enllaça aquesta dependència amb el recinte del Parc Zoològic creuant el carrer de Wellington i, per tant, permet de visitar-la mitjançant els controls que s'estimin, des del recinte zoològic o viceversa, interrelació que ens sembla lògica, donada l'afinitat existent, en una bona part, entre les exhibicions i tasques que són previstes de desenrotllar en aquest sector.

El primer objectiu de la visita serà un muntatge efectista, que es duria a terme en una sala (17; 616 m²) de projecció d'àudio-visuals sobre la formació de l'Univers, la vida, l'evolució, etc.

Aquesta dependència queda separada, per una zona enjardinada, de la dependència veïna (7; 504 m²) on, com a interrelació, volem portar a cap demostracions cognoscitives en els primats, especialment utilitzant mandrils i, sobretot, ximpanzés. Està demostrat que els primats són els animals més propers a l'home, tant des del punt de vista morfològic com de conducta per explicar els processos que ha seguit el comportament intel·ligent. Algunes de les proves que poden tenir més audiència són les que fan referència a la comunicació, la utilització d'eines, colors, etcètera.

La dependència restaria protegida —tant per part del públic, com per la conveniència dels animals— mitjançant uns vidres especials. Un sistema de megafonia aniria explicant a l'observador tots els processos.

D'altra banda, hem concebut aquesta demostració com una continuació de l'anteriorment descrita i com una mostra de la culminació del procés evolutiu de la matèria tornant-la en conscient.

En la perifèria d'aquest recinte, on les experiències tindran, d'una manera semblant a l'anterior, uns horaris d'exhibició, hi hem situat suports aptes per a patentitzar diversos aspectes i fonamentacions complementàries de la visió pràctica realitzada: l'educació dels infants i dels primats.

Acabada aquesta visita, que ja hem dit es conjuga en una certa manera amb la filogenètica exhibida a l'entrada, passarem a l'observació d'animals unicel·lulars mitjançant una successió de microscopis degudament instal·lats, i uns microaquaris formats per un vidre porta-objectes excavat formant una concavitat en la part central, que permetrà dipositar-hi unes gotes d'aigua amb infusoris cultivats. Seria possible d'examinar, així mateix, teixits d'animals bacteris, pollen de diferents plantes, etc., elements vius i textures que no és possible mostrar en una col·lecció zoològica normal i que són els elements bàsics dels animals superiors o els seus aspectes singulars.

Aquestes observacions podran ser complementades mitjançant la projecció d'àudio-visuals, i permetrà, així, una major capacitat d'observadors i la conjunció de les explicacions que aniran succeint-se (12 i 13).

La visita continuaria quedant centrada en els animals invertebrats (9, 10, 11; superfície de conjunt amb la 12 i 13, 840 m²).

Aquestes dependències queden segons el plànol concebut, tancades per la 8 (168 m²), que, a la vegada és composta per tres compartiments; un de central, especialment concebut per practicar la demostració de les formes de comunicació mitjançant el sistema d'ultrasons emprat pels rats-penats i d'altres animals, i una a cada costat, per condicionar-hi unes dependències amb micromamífers de vida subterrània (6) i poder-los observar dins les seves ludrigrueses o caus, amb una il·luminació adequada i tècnicament resolta.

El jardí o hivernacle que ja ha estat descrit en parlar de la distribució de la planta baixa (17; 1.900 m²), el tornem a veure en aquesta planta (5) des de la balconada de passadissos que l'envolten gairebé en la seva totalitat, encara que partits pel mig, i que ens porten a una escala que enllaça amb la planta baixa. A l'altre costat, i accessible per l'altra escala, hi ha distribuït un ampli vestíbul (4; 297 m²) que, mitjançant una passarella, es projecta sobre el

jardí buscant un millor acostament i contacte (147 m²) de recorregut. Aquest rebedor és un punt de concurrència de diverses escales que ens comuniquen amb la planta inferior i, a la vegada, donen pas a la sala d'exposicions monogràfiques i itinerants (2; 180 m²), que ens han de permetre una renovació i actualització dintre el camp zoològic i tècnic; la part posterior d'aquesta sala annexiona uns magatzems per a material divers que dimana de la seva funció.

En el mateix pla i al costat del departament suara esmentat, s'hi ha projectat un auditori (3; 486 m²), complementat amb una cabina.

Amb aquesta elemental exposició s'ha volgut concretar, a grans trets, la totalitat funcional del pis addicional concebut, amb l'excepció d'una successió de departaments, 14 en el costat esquerre i 13 en el dret (1) d'unes dimensions petites i aproximades als 28 m². La seva funció té la intencionalitat d'aglutinar una gran quantitat d'entitats de signes concordants o complementaris: societats biològiques, zoològiques, naturalistes, ecologistes, de protecció del medi ambient, salvaguarda d'animals i plantes, seccions d'estudi de centres excursionistes, etc., i d'altres que caldria molt bé seleccionar. Una reglamentació del seu ús, atribucions i funcionament en general, quedaria regulada mitjançant un reglament establert per l'òrgan rector d'aquest complex. Els seus avantatges foren, al nostre entendre, i per experiència ben testificada, que donaria coherència a tota una quantitat important de tasques afins que queden escampades per la ciutat i, a la vegada, sense possibilitats de poder gaudir d'un lloc de centralització, es malparen o porten cap una tasca molt destriada i poc profitosa. Aquestes dependències tindrien, solament, la funció de secretaries o llocs d'informació, i les reunions de junta directiva o d'altres manifestacions, es podrien fer a les sales mencionades en la descripció del plànol de la planta baixa i senyalades amb els nùms. 16, 23 i 24, d'acord amb uns horaris prèviament convinguts amb la direcció del complex i d'acord amb les seves possibilitats.

Finalitza la distribució i funcions d'aquesta planta pis amb unes seccions disposades exactament a la part superior de les cambres frigorífiques, magatzems i despulles de material animal procedent del Parc Zoològic, taxidèrmia, etc., que hem

descriu en parlar de la planta baixa (26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36). Aquesta ubicació, l'entendem racional per la vinculació que tenen aquestes singularitats. Consta de tres seccions: a) la situada al costat de la 16 o de direcció i gestió del complex, o sigui, la 20, concebuda com a laboratori d'histologia, anatomia, dissecció, etc., per portar-hi a terme pràctiques en benefici de les universitats i els centres docents que s'estimi millor. Com és fàcil de comprendre, caldrà establir un calendari de treball d'acord amb el cens d'alumnes i les disponibilitats de material que puguin arbitrar-se. A l'extrem dret d'aquest Laboratori, hi ha disposada una altra secció (21), de les mateixes dimensions que l'anterior (450 m²), apta per a la pràctica d'anàlisis clíniques, etc., bé sigui per a l'ensenyament o per a les necessitats del mateix Parc Zoològic. Annex a aquesta secció queda ubicada la tercera dependència esmentada (29, planta baixa) on es podran realitzar les preparacions de material osteològic, amb la finalitat d'ésser exposat servint a l'ensenyament, especialment sota la modalitat de les visites comentades. Enmig d'aquestes dues dependències —laboratori i sala de dissecció amb el departament de preparacions d'osteologia—, queda centrat un ampli vestíbul (15) amb una finestra oberta a un pati enjardinat, amb funcions de cel obert i que comunica amb la zona de jardí de la planta baixa. Finalment, com a darrera funció concebuda, s'ha estructurat la sala pedagògica d'osteologia, naturalització, fenòmens fisiològics i anatòmics, etc. (14; 784 m²), on quedaran disposats, degudament classificats i sota un criteri didàctic, el material preparat, provinent del Parc Zoològic, acompanyat de gràfiques i alguns altres recursos tècnics, amb la finalitat de servir de complement a les visites que es practiquen en la col·lecció zoològica, ampliant la labor ja iniciada amb molt profit, en el Parc Zoològic de Barcelona. Des d'aquesta dependència, si així s'estima, podria obrir-se una finestra que fes possible la visió del jardí, a cel obert, situat a la planta baixa (25), tot buscant ventilació i bona vista.

Això que hem exposat, i que hem anomenat, per les funcions concebudes i que es desitja desenrotllar, Institució Pública Pedagògica Naturalista, no té la descripció ni profunditat expositiva que li ha d'ésser necessària per a fer-la funcionar, ni entenem que hauria estat escaient de fer-ho, te-

nint en compte la intencionalitat enunciativa que ha estat el nostre objectiu, centrat en la possibilitat de la seva anàlisi i crítica. A part de la distribució dels seus serveis i de l'organització que cal definir amb tota propietat, cal posar una atenció especial en els mecanismes tècnics, que han d'ésser estudiats amb molta cura per autèntics especialistes, puix que el nostre interès és donar-los un lloc preponderant, buscant l'efectisme i el sentit didàctic a la vegada.

Malgrat tot, ens sembla que la seva finalitat i manera de desenrotllar-la, queda suficientment reflectida, i les diferents seccions i objectius, prou perfilats perquè tinguin una fàcil comprensió. El recolzament de les institucions visitades, i que hem esmentat, i ens ha servit, en moltes ocasions, de font informadora, hi dona garantia que el caprici personalista queda exclòs, puix que la bondat de les quals és innegable. Per totes aquestes raons entenem que serà útil resumir l'essència del que hem exposat en unes línies bàsiques.

CONCLUSIONS

1) Intencionalitat manifesta d'ampliació d'espai, funcions i perfeccionament del Parc Zoològic de Barcelona, potenciant el seu sentit cultural.

2) Donar continuïtat a l'universalment ponderat Centre d'Adaptació i Experimentació Zoològica d'Ikunde, a l'antiga Guineia Espanyola, que, de l'any 1959 al 1971 fou el nucli generador de l'actual Centre de Biologia Animal Aplicada i Primatologia del Parc Zoològic de Barcelona, i del qual l'empori que proposem n'és una ampliació.

3) Resoldre la problemàtica de laboratoris i material de pràctiques dels centres universitaris i docents, que solament poden desenrotllar una tasca parcial a causa, essencialment, de la insuficiència d'espai i, per tant, d'estructures, personal i de dotació econòmica.

4) Les concepcions de les diferents seccions i activitats que han estat estructurades en aquest projecte, obeeixen al desig de superar les deficiències que hem constatat en el transcurs dels llargs anys d'exercici com a director tècnic del zoològic barceloní, tot adaptant les metodologies i els nous horitzons de gran transcendència pedagògica observats en diferents institucions zoològiques estrangeres.

5) Oferir un ample ventall d'activitats i sistemes educacionals a fi de convertir aquesta institució en un lloc beneficiable per a un gran sector, i a diferents nivells, incloent-hi la important condició d'un cos de becaris.

6) Aprofitament integral de tota l'estructura fonamental de l'edifici construït per al Mercat Central del Peix, tenint en compte el seu valor econòmic i la situació privilegiada en ésser ubicat al costat del recinte que ocupa el Parc Zoològic, ampliable quan sigui una realitat el trasllat de l'estació del ferrocarril.

7) Acompliment d'unes intencionalitats per partida doble i en anys ben distanciats (1960 i 1981), que ja foren contemplades en proposar l'annexió del Mercat Central del Peix al Parc Zoològic i en encarregar l'estudi de projectes adients a la seva configuració arquitectònica, extensió, utilitat, estructura, etc.

8) La possibilitat de donar altres directrius a aquest edifici no hi ha dubte que són possibles i algunes (com, per exemple, dedicar-lo a l'esport), molt més fàcils. Malgrat tot, entenem que malparar la traducció de l'empori cultural que hem descrit i que proposem amb tota la força que ens és possible, és tant com portar a la condemna un tresor públic d'ordre social i pedagògic molt difícil de trobar cabuda en un altre lloc, com pot fer-ho molt bé l'activitat esportiva que podria ser-ne la guanyadora.

9) Tot i no sent de la nostra incumbència, però entenent que referir-ho és necessari, caldrà tenir en compte la despesa que tot aquest centre ha de plantejar i que podria ésser motiu de dubtes i grans preocupacions, donades les xifres quantioses que cal invertir-hi per traduir-lo, puix la institució és densa en dependències i serveis i extensa en departaments i objectius, que comporten a la vegada, abundant material i equipaments.

L'aportació de l'edifici, propietat de l'Ajuntament de Barcelona ja és ben estimable i pot incrementar-se fins a la seva total execució. Malgrat tot, tenint en compte que l'extensió i el benefici dels seus serveis afecten tot un ample sector, i tenen un interès molt generalitzat que ultrapassa el de la Ciutat Comtal on estaria ubicat, la col·laboració d'altres organismes del Principat i àdhuc estatals, tindria un sentit lògic ben justificat.

**CENTRES DE DOCUMENTACIÓ
CONSULTATS PREFERENTMENT**

Centre George Pompidou, París.
Exposició del Progrés Tecnològic i Econòmic de
l'URSS, Moscou.
Jardin des Plantes, París.
Musée de l'Homme, París.
Museu de la Ciència, Barcelona.
Museu de la Ciència, Santo Domingo.
Natural History Museum, Londres.
Pavelló de la Natura, de les Arts, de l'Horticultu-
ra i de l'Art de la Jardineria, Bois de Vincen-
nes, París.

Seccions Culturals i Departaments d'Educació
dels següents parcs zoològics:
Amberes (Bèlgica).
Amsterdam, Natura Artis Magistra (Holanda).
Berlin Occidental (Alemanya Federal).
Berlin Oriental (Alemanya Democràtica).
Blijdorp-Geluiden, Rotterdam (Holanda).
Los Angeles (USA).
San Diego (USA).
Santo Domingo (Rep. Dominicana).
Smithsonian Institution, Washington (USA).
Zoological Society of London, Londres.
International Zoo Yearbook.
Zoological Society of New York (USA).